

Crònica d'un crim rural

El director de cinema Francesc Betriu converteix en un telefilm la novel·la de l'escriptor i polític Francesc Pané 'Una fosca lluna d'abril', inspirada en l'atroç crim de Malpàs, en què Ramon Tolo va estrangular, violar després de morta i esquarterar una jove vídua a la qual portava les terres.

El 25 de juliol de 1988 el petit poblet pirinenc de Malpàs (Alta Ribagorça) va entrar a formar part de la crònica negra. La jove vídua Rosa Peiró Vila va ser brutalment assassinada per Ramon Tolo Pallàs. El condemnat (lliure des de l'any 2000) era la persona que li portava les terres. Però no en tenia prou. Tolo la volia a ella. Se'n va enamorar de manera malaltissa, li enviava flors i li escrivia cartes gairebé cada dia. La vídua, que tenia un fill petit, sempre el va rebutjar. Però, malauradament, aquesta història d'amor no correspost va acabar en tragèdia. Tolo la va estrangular, la va violar un cop morta, la va esquarterar i va escampar les seves restes per la carretera que va de Malpàs a la Pobla de Segur. Un crim esgarifós que encara esborrona els habitants de la comarca.

Posteriorment, el líder d'Iniciativa per Catalunya a Lleida, el tinent d'alcalde de la Paeria Francesc Pané, va convertir aquests fets en literatura. Pané va guanyar el premi Ciutat de Mollerussa de novel·la breu amb *Una fosca lluna d'abril*, una història de ficció en què es canvien els noms i alguns detalls, però que explica aquests fets reals. En la novel·la, tanmateix, l'escriptor i polític defuig tots els aspectes morboses. El protagonista és l'inspector que porta el cas, i la seva feina i reflexions s'alternen amb monòlegs de l'assassí, Jaumet a la novel·la. Pané, amb un gran domini del llenguatge, se serveix de la seva par-

la per situar el lector en un escenari molt allunyat del bucolisme amb què els habitants de ciutat mitifiquen el món rural. Josep Vallverdú, autor del pròleg, destaca precisament "l'ortografia pintoresca" emprada per Pané com un recurs efectista. Dialectalisme en estat pur per saber què pensa l'assassí, i com ho fa, i per posar-se a la seva pell, si és que és possible. La publicació, per Columna, d' *Una fosca lluna d'abril*, el 1992, només va decebre aquells que hi pretenien trobar sang i fetge. Se sabia que era un llibre basat en el crim de Malpàs, un nucli del Pont de Suert on actualment només hi ha censades cinquanta-cinc persones. Tal com va fer Antonio Muñoz Molina cinc anys després a *Plenilunio*, l'autor descriu uns fets brutals amb l'única voluntat d'intentar entendre què pot passar pel cap d'un home capaç de dur a terme un crim d'aquestes característiques i deixant de banda, evidentment, qualsevol acostament a la morbositat. Però també ho fer per posar-se a la pell del professional que s'hi ha d'enfrontar i no troba una cuirassa prou resistent, i per descriure així mateix la buidor de la família que ha perdut algú d'una manera tan cruel i inesperada.

Aquesta complexa trama psicològica va captivar el director de cinema Francesc Betriu. El 1992 va llegir la novel·la i en va quedar captivat. Fill d'Òrganyà, a l'Alt Urgell, Betriu va conèixer de ben a prop els fets i l'escenari en què van transcórrer. Va pensar de convertir el lli-

L'escriptor Francesc Pané, el director Francesc Betriu i el productor Jaume Vilalta van presentar a Lleida el projecte de convertir en pel·lícula *Una fosca lluna d'abril*. Una imatge boirosa capta l'atmosfera del món rural en què va transcórrer l'atroç crim de Malpàs.

bre en una pel·lícula, projecte que en aquell moment no va ser possible però que ara, tal com es va anunciar aquest passat 28 de juny en una conferència de premsa a Lleida en què hi havia presents el mateix Betriu, l'escriptor Francesc Pané i el productor Jaume Vilalta, de Factotum, *Una fosca lluna d'abril* es passarà al suport cinematogràfic. El telefilm ja compta amb el suport de TV3. Encara no hi ha res tancat perquè podria ser que Itàlia entrés a formar part del projecte, però Betriu ja té la pel·lícula al cap. El protagonista serà un conegut actor català d'una cinquantena anys, i la resta del repartiment serà formada per cares noves. Betriu, autor de títols tan emblemàtics com *La plaça del Diamant*, no vol que cap estrella distregui l'espectador, per la qual cosa vol que la pel·lícula es produeixi mirant cap endins, com el mateix Pané va fer amb la seva obra.

Així doncs, la propera primavera començarà el rodatge del film, que disposarà d'un pressupost inicial de 900.000 euros. Per a l'escriptor, nascut a les Borges Blanques (Garrigues), serà la primera incursió en el món cinematogràfic, i, sens dubte, està molt agraït al director cinematogràfic. En un moment en què les novel·les tenen una data de caducitat més que curta, no és freqüent

Ara Tolo, l'assassí, torna a estar lliure, i la seva presència per la comarca encara causa inquietud

que se li doni una segona oportunitat d'aquestes característiques. A més, cal tenir en compte que en el moment d'escriure la novel·la el fenomen dels maltractaments a les dones era encara anecdòtic. Ara, en canvi, "és una desgraciada realitat", segons denuncia el mateix Pané.

La versió de Tolo. El director Francesc Betriu assegura que no li importaria que l'assassí de Malpàs, Ramon Tolo, li donés la seva versió dels fets. "Ens agradaria trobar-lo i que ens ho expliqués", expressa Betriu. Segons sembla, Tolo està viu actualment, se l'ha vist darrerament per la capital del Segrià. Després de quedar lliure l'any 2000, va ser detingut a Holanda, en aquest cas no per un delictes de sang, sinó per tràfic de drogues. La policia holandesa el va tro-

bar amb disset quilos de cocaïna mentre viatjava amb tren. Ara, però, torna a estar lliure, i tot i que a Lleida passa més desapercebut, la seva presència per les Bordes (un altre nucli del Pont de Sured), on hi té família, a l'Alta Ribagorça, encara ara causa molta inquietud. Ningú no ha pogut oblidar l'atrocitat d'un crim que ell mateix va confessar l'octubre de 1988, tres mesos després de matar Rosa Peiró. Tant és així que Tolo va haver de ser traslladat de presó en distintes ocasions i no pas per mal comportament, sinó perquè mentre complia condemna es va enamorar perdudament d'educadores, les quals, tenint en compte els seus antecedents, exigien el trasllat de l'assassí a altres centres. A elles, com anys enrere havia fet amb la vídua de Malpàs, els enviava flors i cartes que van preocupar psicòlegs i funcionaris. Tolo va ser condemnat el desembre de 1989 a 22 anys de presó per l'Audiència de Lleida. Deu anys després, però, i amb l'aplicació del nou Codi Penal –la condemna es va quedar molt reduïda–, l'assassí ja gaudia de permisos que li permetien sortir al carrer. Val a dir que l'Audiència de Lleida ja va tenir en compte en el seu dia que Tolo era quasi oligofrènic, fet que li va servir d'atenuant.

Anna Sàez